

Ve keza mesela, bulut ile arz gibi camid ve mütehalif şeylerde tecavüb ve muavenet...

Ve keza mesela, bulut ile arz gibi camid ve mütehalif şeylerde tecavüb ve muavenet, yani birbirinin hâcetine cevap vermek ve seyyarat gibi şemsten pek uzak olan yıldızların şemse veya birbirine tesanüd etmeleri, bütün

eşyanın bir müdebbirin idaresinde bulunduğuna şehadet ederek **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ**

ile ilan eder.

Kâinata dikkatle nazar eden bir akıl, ilk bakışta çok sade fakat çok derin bir hakikati görür: Cansız, şuursuz ve mahiyetçe birbirinden farklı görünen varlıklar arasında hayret verici bir **cevaplaşma, yardımlaşma ve dayanışma** vardır.

Bulut gökte bir su hazinesi gibidir. Arz ise bağrında milyonlarca muhtacı taşıyan geniş bir memleket...

Yeryüzü bulutlara buhar yollar; bulutlar da o buharı rahmet fabrikasında işleyip yağmur, kar ve dolu suretinde geri gönderir. Sanki iki ayrı âlem, tek bir vazife için el ele vermiştir. Birinin gönderdiğini diğeri tam vaktinde alır; diğeri verdiğini öteki tam ihtiyaç anında iade eder.

Aynı yardımlaşma göklerde de okunur. Güneş, çekim kuvvetiyle seyyaratı muntazam bir nizam içinde tutar; uzak yıldızlar ve galaksiler ise birbirine çarpmadan, kopmadan, bozulmadan muhteşem bir ahenkle hareket ederler. Işık ve ısı alışverişleriyle, cazibe kanunlarıyla, ince hesaplarla birbirlerinin devamına hizmet ederler.

Şu aleme bakıp da **“yardımlaşma”** hakikatini sıradan bir hadise zannedenler, evvela yardım edende bulunması gereken sıfatları düşünmeliler. Birisinin bize yardım etmesi, ihtiyacımıza koşması için yardım edende hangi sıfatların olması gerektiğini hiç düşündük mü? Evet yardım edende olması gereken sıfatlar şunlardır.

Birisi bize koşup, ihtiyacımızı giderecekse, o evvela hayat sahibi olmalıdır. Çünkü ölüler yardım edemez!

Bize el uzatacak olan, ilim sahibi olmalıdır. Çünkü neye muhtaç olduğumuzu bilmeyen, nasıl imdadımıza yetişsin?

İrade sahibi olmalıdır. Zira yardım etmeyi terk etmeye tercih edebilmelidir.

Kudreti olmalıdır. Çünkü aczi olan, başkasının yükünü kaldıramaz.

Hem işitmesi olmalıdır; çağrımızı duymalı.

Hem görmesi olmalıdır; halimizi müşahede etmeli.

Hem merhameti olmalıdır; kalbi acımalı ki bize iyilik edebilsin.

İşte hakiki bir yardım, ancak böyle hayat sahibi, bilen, dileyen, gücü yeten, gören, işiten ve merhamet eden bir fail ile mümkündür.

Halbuki kâinatta birbirine yardım edenlere bakıyoruz: Birçoğu camid, hayatsız, şuursuz, iradesiz varlıklardır.

Ne bulutun ilmi var, ne toprağın iradesi, ne güneş'in şuuru, ne denizin merhameti, ne arının görmesi, ne ineğin tercihi... Bunlar canlı bile değilken yahut canlı olanları da akıl ve idrakten mahrum iken, nasıl oluyor da tam vaktinde muhtaçlara yetişiyorlar?

Demek ki hakikat şudur: **Yardım etmiyorlar; yardım ettiriliyorlar.**

Normalde zengin fakire, iktidarlı iktidarsıza yardım eder. Nerede görülmüş ki fakirler zenginlere, zayıflar kuvvetlilere, cahiller âlimlere, ölüler dirilere yardım etsin!

Halbuki kâinatta tablo bunun tam zıddıdır: Cansız bulutlar canlıları sular, şuursuz toprak rızka vesile olur, Güneş akılsız iken hayata soba ve lamba kılınır. Yardım edende bulunması gereken hiçbir sıfat bu perdelerde yoktur. Öyleyse bu kusursuz teavün onların eseri olamaz.

Demek yardım etmiyorlar; her şeyi bilen, dileyen ve hikmetle idare eden tek bir **Müdebbir tarafından yardıma koşturuluyorlar.**

Güneş, ısıyla yeryüzünü ısıtıp dünyayı yaşanacak bir yer haline getirir. Fakat Güneş bilmiyor ki yardım etsin. Ay gecelerimizi aydınlatır, zamanımıza takvim olur; lakin Ayın haberi yok ki bize koşsun.

Atmosfer zararlı ışınları keser; **bulutlar yağmurları indirir**; denizler buharlaşmayla su döngüsünü sağlar; **bitkiler fotosentezle oksijen üretir**; ağaçlar meyveleri dallarına takar; arılar zehirli karnında balı pişirir; inekler kan ve fişkı arasından halis sütü çıkarır. insanın kendinden katbekat büyük olan atın, devenin, filin sırtına bindirilmesi...

Bu fiillerin hiçbiri, o perdelerin kendilerine ait olamaz. Çünkü bu işler için gereken hiçbir sıfat onlarda bulunmaz. **Öyleyse bu muavenetin faili kimdir?**

Üç yol vardır.

Birincisi: Bu sıfatlar yardım edenlerin kendilerinde vardır demektir.

Bu yolu kabul eden, şunu da kabul etmek zorunda kalır: Bulutlar ilimleriyle yeryüzündeki bütün canlıların suya olan ihtiyacını bildiler, onların seslerini işittiler, hâllerine acıdılar, yardım etmeyi irade ettiler ve rahmetle suyu indirdiler.

Bitkiler taifesi, yeryüzünde oksijene muhtaç olan bütün canlıları tanıdı; onlara acıdı, kendi bünyesinde karbondioksiti alıp oksijeni hediye etmeyi irade etti.

Atmosfer, şefkat ve hikmetiyle canlıları öldürecek ışınları süzüp ayıkladı; hangi ışının zararlı, hangisinin faydalı olduğunu bildi ve buna göre vazife gördü.

Ağaçlar, hangi meyvenin hangi canlıya rızık olacağını bildi; mevsimini, tadını, rengini ve miktarını tayin edip dallarına taktı.

Arılar, kimyayı, ölçüyü ve dengeyi bildikleri için zehirli maddelerden şifa kaynağı balı ürettirler; kime lâzım olduğunu düşünerek onu hazırladılar.

İnekler, insanın sütle beslenmeye muhtaç olduğunu idrak etti; kan ve fişkı arasından temiz, besleyici ve lezzetli sütü ayıklayıp sundu.

Hayvanlar ise, insandan kat kat güçlü olduklarını bildikleri hâlde, şefkatle ona hizmet etmeyi tercih ettiler; sırtlarını onun emrine verdiler.

Bu yolu kabul eden, şu neticeye mecbur kalır: Kâinattaki her bir perde, ilâh gibi bilen, işiten, acıyan, irade eden ve hükmeden bir faildir. Hâlbuki bu, aklen de vicdanen de imkânsızdır. Çünkü şuursuz, iradesiz ve cansız varlıklara, en yüksek şuur ve hikmeti isnat etmek; inkârı ilâhîden kaçarken, sayısız ilâhları kabul etmek demektir.

İkinci yol şudur: Yardım edilenler, yardım edenlere hükmetti denilecektir.

Yani yerdekiler buluta “Bize suyunu gönder” dedi; bulut bu emre boyun eğdi ve suyunu akıttı.

Atmosfere “Bizi yakacak ışınları kes” denildi; atmosfer itaat etti, zararlıyı süzüp faydalıyı geçirdi.

Denizlere “Buharlaşıp, bulut ol, sonra tekrar yağmur diye dön” emri verildi; denizler bu emri aldı, ölçüyle buharlaştı ve rahmete dönüştü.

Bitkilere “Biz oksijene muhtacız” denildi; bitkiler bu ihtiyacı işitti, karbondioksiti alıp oksijen üretmeye razı oldu.

Ağaçlara “Bize rızık ver” denildi; ağaçlar itaat etti, meyveleri dallarına taktı, tadını ve

miktarını ayarladı.

Arılara “Zehirli maddelerden bize şifa çıkar” denildi; arılar bu emri aldı, balı pişirdi ve insanın sofrasına sundu.

İneklere “Kan ve fişkı arasından bize temiz bir süt çıkar” denildi; inekler bu talebi anlayıp yerine getirdi.

Atlara, develere ve fillere “Biz senden güçsüzüz ama seni hizmetimize istiyoruz” denildi; onlar da bu hükme boyun eğip sırtlarını insana verdiler.

Bu yolu kabul eden, daha garip bir neticeye mahkûm olur: Yeryüzündeki her bir canlı, hatta her bir ihtiyaç sahibi, kâinatın unsurlarına emir veren birer sultan olacaktır. Her bir muhtaç, bütün âlemi idare eden gizli bir hâkim hükmüne geçecektir.

Hâlbuki aciz, fakir ve zayıf mahlûkatın; kör, sağır ve şuursuz unsurlara hükmetmesi, onları emrine alması aklen muhal, vicdanen batıldır. Çünkü hükmeden, emreden, sevk ve idare eden; mutlaka ilim, irade ve kudret sahibi olmalıdır. Bu sıfatlar ise ne yardım edilenlerde ne de yardım eden perdelerde vardır.

Üçüncü yol şudur: Perde arkasında, her şeyi ihyâ edip hayat veren; ilmiyle bütün ihtiyaçları bilen; en gizli hâlleri dahi kuşatan bir Zât vardır.

O Zât, iradesiyle dilediği gibi hükmeder; kudretiyle kâinatı bir saray gibi döndürür; işitmesiyle bütün sesleri, feryatları ve hâl diliyle yapılan duaları duyar; görmesiyle en küçük ihtiyacı, en ince hikmeti müşahede eder. Merhametiyle mahlûkatı birbirine koşturur; aczi kuvvetle, fakrı rahmetle, ihtiyacı rızıkla cevaplandırır.

Atmosferi perde yapar, bulutu memur eder, denizi depo kılar, bitkiyi fabrika, ağacı sofraya, arıyı açıcı, ineği süt pınarı, hayvanları insana hizmetkâr yapar.

Her biri bilir gibi, ister gibi, acır gibi iş görür; fakat bilmezler, istemezler, acımazlar. Onlar sadece emir alır, vazife görür. Böylece fiillerdeki hikmet, muavenetteki şefkat ve umûmî yardımlaşmadaki intizam; tek bir ilmin, tek bir iradenin, tek bir kudretin eseri olduğunu ilan eder.

Bu yol, ne akli zorlar ne vicdanı yaralar; bilakis kâinattaki bütün yardımlaşmayı, hayatı ve düzeni tek bir Zât'ın rubûbiyetinde toplar ve “fail perdelerde değil, perde arkasındadır” hakikatini apaçık gösterir.

İşte o Zât, bu âlemi bir saray gibi muhteşem bir tedbirle sevk ve idare eden tek bir Müdebbirdir.

“**Müdebbir**” kelimesi, tedbir kökünden gelir. Tedbir ise bir işi baştan sona düşünüp ölçmek,

planlamak, akıbetini nazara almak ve ona göre sevk ve idare etmektir.

Müdebbir: Her şeyi hikmetle çekip çeviren, neticeleri gözeterek kâinatı idare eden zattır. Ve bütün eşya, hâl diliyle Onu gösterir ve ilan eder ki **Allah'tan başka ilah yoktur!**

İşte bir ilahı kabul etmeyenler ise, şuursuz varlıklara şuur vermek, ilimden mahrum olanlara ilim isnad etmek, âcizlere sonsuz kudreti yüklemek zorunda kalırlar. Bu ise bir tek Sultanı reddetmeye bedel, kâinat zerrelere adedince sahte ilahlar icad etmek demektir. Böyle bir yolu tutmak, ancak akıldan ve insaftan feragat etmekle mümkündür.

Hakikat meydandadır: Kâinatta görünen yardımlaşma kanunu, tesadüfü değil Tevhidi haykırır.